№ 148 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 10 | 1903 | ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 10 № 148

ԵՐԵՍՈՒՆՄԻԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թերթիկում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Adr. Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 258.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 258.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

Հռոմի շուրջը. — ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Զանգեզուրի հանքագործների ժողովը. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պապական գահի շուրջը. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Բժշկի օգնականը.

ՀՌՈՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Եւրոպայի ուշադրութիւնը դարձրած է ներկայումս դէպի Հռոմ: Ո՞վ պէտք է լինի Լեոն XIII-ի յաջորդը: Ահա այն հարցը, որ հետաքրքրում է ոչ միայն կաթօլիկ աշխարհը, այլ և քաղաքական շրջանները:

Լեոն XIII-ի օրով Վատիկանը վերականգնեց իր խախտված վարկը քաղաքական աշխարհում և ստացաւ ազդեցութիւն աւելի ընդարձակ խաւերում, քան կարելի էր ենթադրել, աչքի առաջ ունենալով այն պարտութիւնները, որ նա կրում էր շարունակ մի քանի տասնեակ տարիներ: Լեոն XIII-ը բազմեց պապական գահի վրա մի այնպիսի ժամանակ, երբ կաթօլիկ հոգևորականութիւնը՝ շնորհիւ իր ղեկավարների քաղաքականութեան՝ առաջ էր բերել բազմաթիւ թշնամացութիւններ և անախորժութիւններ թէ կաթօլիկների շրջաններում և թէ մանաւանդ եւրոպական քաղաքական շրջաններում: Լեոն XIII-ին աջողվեց տարիների ընթացքում խելացի և աչալուրջ գործունէութեամբ ոչնչացնել եղած թիւրիմացութիւնները և առաջ մղել մի նոր քաղաքական ծրագիր, որով կարողացաւ գրաւել ընդհանուր համակրութիւն և գոհացնել շատ շահագրգռված համայնքներ: Զիջումներ անելով ժամանակակից կեանքի պահանջներին, յարգելով տեղական առանձնայատկութիւնները, օրինակ լեզուն, աւանդութիւնները, սրբագործված կարգերը, նա ոչ միայն վերականգնեցրեց, այլ և ուժեղացրեց պապութեան վարկը:

Հասկանալի է, թէ ինչու այնքան կարևորութիւն է ստացել Լեոն XIII-ի յաջորդի հարցը, որ դրած է ներկայումս կարդինալների սեղանի վրա: Որը կարդինալներից կը ստանայ պապի պատուաւոր, բայց և պատասխանատու կոչումը: Առայժմ ամենից շատ հաւանականութիւն ունեն երեք անձ՝ Ռամպոլլա, Գոտտի և Վանուտելլի:

Ռամպոլլան, որ ազդեցիկ դեր է կատարել մինչև այժմ Վատիկանի գործերում, իբրև պապի պետական քարտուղարը, միայն հրամաններ կատարող չէր: Նա ունէր իր սեփական համակրութիւնները և հակակրութիւնները, որոնց պատճառով նա ունի մի կողմից ուխտեալ և եռանդուն պաշտպաններ, իսկ միւս կողմից կատաղի թշնամիներ: Ռամպոլլան միշտ մի առանձին համակրութիւն էր տածում դէպի ռոմանական ազգերը և կասկածով էր վերաբերվում դէպի բողոքական Գերմանիան: Նա համեմատաբար հաշտ և լաւ էր վերաբերվում նաև դէպի սլաւոնները և դէպի Ռուսաստանը: Այդ պատճառով նա համարվում է պապական գահի ցանկալի թեկնածու Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի համար, իսկ ընդհակառակը բոլորովին ցանկալի չէ Գերմանիայի համար:

Միւս կարդինալներից Վանուտելլի մեծ համակրութիւն է վայելում Գերմանիայում և այդ պատճառով առաջ է մղվում իբրև ցանկալի թեկնածու, բայց նա ժողովրդականութիւն չունի ռոմանական երկրներում: Ինչ վերաբերում է Գոտտիին՝ նա շատ պատկառելի ույժ է Վատիկանում, անկախ բնաւորութեամբ, խորհրդապահ, շրջանկատ և զգոյշ. սակայն առանձին աչքի ընկնող համակրութիւն չէ վայելում ոչ մի պետութեան կողմից, որովհետև ինքն էլ առանձին բարեկամութիւն չէ ցոյց տուել ոչ ոքի անկայուն և վճռողական եղանակով:

Կարդինալական շրջանում կայ նոյնպէս մի խոշոր և ազդեցիկ անձնաւորութիւն, դա Ծերունի Օրելլիան է. բայց նա չափազանց խորոտ, բռնապետական և անմատչելի բնաւորութիւն ունի, ուստի նա չէ վայելում ոչ մի վստահութիւն միւս կարդինալների կողմից, իբրև ցանկալի պետ պապական գահի համար:

Պէտք է նկատել, որ պապի ընտրութեան վերաբերութեամբ հին ժամանակներից որոշ արտօնութիւններ են վայելում երեք երկիր՝ Ֆրանսիան, Սպանիան և Աւստրիան: Նրանք ունեն պապական թեկնածուի վերաբերութեամբ իրանց veto-ի իրաւունքը, որը թէև սակաւ դէպքերում է գործադրվել, բայց նա միշտ հաշուի է առնվել և կարող է կարևոր դէպքում ներգործական դեր կատարել: Գերմանիան, որ այդ իրաւունքից զուրկ է, անկասկած, կաշխատէ ազդել ընտրութիւնների վրա դաշնակից Աւստրիայի միջոցով, եթէ վերջինս ցանկանայ օգտվել իրան վերապահված իրաւունքներից: Ռուսաստանը համեմատաբար քիչ է շահագրգռված պապի անձնաւորութեամբ և թէև հարկաւոր դէպքում նա կարող էր մասամբ յոյս ունենալ դաշնակից Ֆրանսիայի վրա, բայց ոչ մի բանից չէ երևում, որ նա կամենում է խառնվել պապի ընտրութեան գործի մէջ:

Լեոն XIII-ի օրով Վատիկանը այնքան ազդեցիկ դեր կատարեց կաթօլիկ աշխարհում, այնքան խելացի կերպով վճռեց և լուծեց բազմաթիւ կնճիռներ և հանգոյցներ, որ բնականաբար եւրոպական պետութիւնները ամեն կերպ ցանկանում են տեսնել պապական գահի վրա Լեոն XIII-ի արժանաւոր յաջորդին և նրա քաղաքականութեան շարունակողին:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

—

Արձանագրութեան ընթերցումից յետոյ պ. նախագահը կրկնեց իր նախկին նիստում արած յայտարարութիւնը, թէ ինքը չորջանի ինժիներների տուած հրահանգների հիման վրա իրաւունք չունի մերժել հանքատէրերին, նրանց անկանօն կամ բոլորովին տուրք չը տալու պատճառով, տալու վկայական պայթեցուցիչ նիւթերի համար, ուստի անյարմար է գտնում՝ այդ կողմից մինիստրութեան դիմել իրաւունքի համար: Սակայն չը նայած պ. նախագահի բացատրութեան, ժողովը վճռեց դիմում անել պ. մինիստրին համաժողովի կողմից և համաձայն նախկին որոշման:

Այնուհետև հարկաւոր համարվեց դիմել նախագահի ընտրութեան: Սակայն նախ քան ընտրութիւններին դիմելը անհրաժեշտ նկատվեց ծրագրի այն կէտը, որ վերաբերում էր ընտրութեան եղանակին, մի փոքր փոփոխութեան ենթարկել. որոշման մի կէտը, այն է «ներկայ եղող քուէարկողների կէսից աւելի» խօսքերի փոխարէն, մտցնել «ներկայ եղող, բայց քուէ գցողների կէսից աւելի» խօսքերը:

Այս կերպ ձևակերպելուց յետոյ անցան խորհրդի նախագահի և անդամների ընտրութեան, սակայն այստեղ այնպիսի դժուարութիւնների հանդիպեցին, որ անկարելի էր մինչև ժամը 2-ը ընտրութիւններ կատարել: Գլխաւորապէս արգելքը կայանում էր հանքատէրերի և գործարանատէրերի միմեանց մէջ գոյութիւն ունեցող անձնական հաշիւների մէջ, որի պատճառով մէկի թեկնածուն սևանում էր միւսի կողմից, իսկ արանը երկրորդի կողմից: Բանը այնտեղ հասաւ, որ ստիպված էին նախագահ ընտրել կողմնակի անձնաւորութիւն, ոչ հանքատէրերից: Մի քանիսը ձեռնպահ մնացին նախագահի ընտրութեան մէջ. նոյնպէս և պ. Շվաչկին միւսների կողմից 14 ձայնով ընտրվեց պ. Խաչատուր Նազարբէկեանցը: Իսկ խորհրդի անդամներ ձայների մեծամասնութեամբ ընտրվեցին Ա. Կուզնեցով և Ա. Կազաս, առաջինը անդամ գանձապահ, երկրորդը՝ անդամ խորհրդի:

—

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, յուլիսի 9-ին

«Մշակի» № 146-ում տպված է մի թղթակցութիւն Փօթիից իմ գունդունէութեան մասին: Աչքի առաջ ունենալով, որ հոգևոր իշխանութիւնից պահանջված էր միայն իմ հին բնակարանում և վայելել «Ծաղկունց-քուչի» գիշերային բոլոր հրաշալիքները՝ փափայելով ինձ ապագայ հանգիստ բնակարանի քաղցր երազով:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԺՇԿԻ ՕԳՆԱԿԱՆԸ

—

(Ուսուցչի յիշողութիւններից)

III

Շուտով ես առիթ ունեցայ ծանօթանալու թէ բժիշկ Մարիկեանի և թէ նրա տարօրինակ «օգնականի» հետ: Դուրս եկաւ, որ բժիշկը հոգաբարձու էր այն դպրոցում, ուր ես հրաւիրված էի ուսուցչութիւն անելու: Իբրև նորեկ, ընդունված սովորութեան համաձայն, ես այցելութեան գնացի նրա մօտ ևս:

Տանուտիրոջս պատմածը ուղիղ էր. Մարիկեանի տունը, որ շինել էր նա մի քանի տարի առաջ, աւելի նման էր բերդի, քան սովորական բնակարանի: Բերդապահը հեռանկատ հաշիւներով աչքի առաջ էր ունեցել թշնամու յարձակման բոլոր կէտերը և ամրացրել էր նրան այնպէս, որ կարծես բնակվելիս լինէր ոչ մի խաղճուկ, խաղաղ, անձայն քաղաքում, ինչպիսին N. քաղաքն էր, այլ ուղիղ սահմանագլխի բերանում: Նրա գաւթի հաստարմատ պատերի վրա պակաս էին միայն թնդանօթները:

Ես չեմ սիրում դատել մարդուն առաջին տպաւորութեամբ. բայց այս անգամ, խոստովանում եմ, երբ մտնելով Մարիկեանի ընդարձակ, լուսաւոր, չքեղ կարասիներով զարդարված ընդունարանը՝ տեսայ առաջին անգամ նրա հաստ ու կարճ մարմինը, դրված աւելի ևս հաստ ոտների վրա, նրա լայն, իւղոտ, մսալից դէմքը, որի վրա մաղային բուսականութեան հետք անգամ չը կար,—նա խնամքով ածիլված էր,—նրա թաւ յօնքերի տակից պըսպըղացող կանաչաւուն, արահայեաց աչքերը, որոնք կարծես գիշատելու մի բան էին որոնում, իմ մէջ մի անհաշիւ թշնամական զգացմունք զարթեց դէպի այդ կուշտ, յղփացած մարմինը, որին բժշկութիւնը ամենևին սազ չէր գալիս: Մի րօպէ մինչև անգամ թւաց ինձ, թէ ես մի շատ նման դէմք ու մարմին տեսել եմ իմ հայրենի քաղաքի չուկայում, սուր դանակը ձեռքին միս վաճառելիս:

Առաջին այցելութեան սովորական աննշան խօսակցութիւնից յետոյ,—ի հարկէ, ես ոչինչ չը հարցրի բժշկին գիշերային սարսափների մասին,—ես շուտով դուրս եկայ նրա ընդունարանից. մի բան, կարծես, քշում էր ինձ այնտեղից: Բժշկի թէև քաղաքավարի, բայց աղայական ընդունելութիւնն արաւ ինձ վրա իր վատ տպաւորութիւնը, թէ ես տարիների ընթացքում անթիւ և բազմատեսակ հոգաբարձուների հետ գործ ունեցած ուսուցչի հոտառութեամբ գուշակեցի, որ Մարիկեանի հետ մենք չենք կարող բարեկամ լինել դպրոցում և հէնց սկզբից բնազդմամբ կամեցայ խիստ պաշտօնական դիրք բռնել նրա վերաբերմամբ—չը գիտեմ, այսքանը միայն կարող եմ ասել, որ ես չափազանց դժգոհ էի ինձանից այդ այցելութեան համար. թւում էր, թէ ես մի յանցանք էի գործել իմ խղճի առաջ, մի ինչ-որ բանում մեղաւոր էի:

Ուրախալի տպաւորութիւն չը թողեց ինձ վրա նաև այն հանգամանքը, որ բժշկի գրասեղանի վրա, որի մօտ մենք նստած խօսակցում էինք, թէև բոլորովին բացակայում էին բժշկականութեան վերաբերեալ գրքեր, բայց դրա փոխարէն առատութեամբ շարված էին կրօնական և աստուածաբանական հեղինակութիւններ: Յետոյ արդէն ես իմացայ, որ բժիշկը խորիմաստ աստուածաբան է և ամեն կերպ աշխատում է եթէ ոչ աստուածաբանութիւն, գոնէ կրօնական զանազան ուսմունքներ խոթել տարրական դպրոցի ծրագրի մէջ. իսկ բժշկականութեան վրա, ինչպէս ասում էին Մարիկեանին լաւ ճանաչողները, նա թքել էր վաղուց, թէև շարունակում էր միալ քաղաքային միակ բժշկի պաշտօնում:

Այո, բժիշկ Մարիկեանը մի տիպ էր, որի նմաններին ամեն քայլափոխում չես պատահի. բայց և այնպէս նա ինձ համար մի չը տեսնված բան չէր: Քիչ կան մարդիկ, որոնք իրանց հոգեկան դատարկութիւնը լցնելու համար հնարում են աւելի տարօրինակ զբաղմունքներ, քան կրօնական հարցեր քրքրելը: Ինձ աւելի հետաքրքրում էր նրա խորհրդաւոր «օգնականը», որ տանուտիրոջս ասելով, նրա փոխանակ գիշերային այցելութիւններ էր գործում հիւանդներին:

IV

Իմ բոլոր ջանքերը նոր բնակարան գտնելու և դրանով հնարաւորութիւն ստանալու հանգիստ քնել գիշերները՝ ցերեկվայ ծանր աշխատանքից յետոյ՝ ապարդիւն անցան: N. քաղաքում վարձով տրվող բնակարանները մատով կարելի էր համարել, իսկ տեղափոխվել, գէթ առժամանակ, քաղաքի միակ «հիւրանոցը», կամ, աւելի լաւ է ասել, կեղտանոցը,—ես անկարող էի. այնտեղ, եկող-գնացողների տաբիներով չը մաքրված կեղտի այդ բնում, քաղաքացի արբեցողների գուարճութեան այդ միակ տեղում, ուր առաւօտից մինչև երեկոյ «օրախօսութիւնների» և անպատկառ յիշոցների գոռում—գոչում էր տիրում, այնպիսի գին էին պահանջում մի ծուղակ-սենեակի համար, որ ամենևին համապատասխան չէր իմ ուսուցչական անզօր գրպանին: Կամայ-ակամայ ես ստիպված էի մնալ իմ հին բնակարանում և վայելել «Ծաղկունց-քուչի» գիշերային բոլոր հրաշալիքները՝ փափայելով ինձ ապագայ հանգիստ բնակարանի քաղցր երազով:

Մի կիրակի առաւօտ, երբ ես երեխայի նըման ուրախացած ազատ օրվայ վրա՝ արթուն պառկած էի անկողնում և ամենևին տրամադիր չէի շուտով բաժանվել նրանից՝ տանուտիրոջս ծառան ինձ իմաց տուեց, որ բժշկի խոհարարը կամենում է տեսնվել ինձ հետ և հարցնում է, թէ երբ կարող է գալ ինձ մօտ: Մի րօպէում ես հագնվեցի և դուրս եկայ սենեակից:

Պատշգամբում, գլխարկը ձեռքին, կանգնած էր նա, բժշկի այդ ինձ համար հետաքրքրական օգնականը, որի հետ տեսնվելու և ծանօթանալու ես ինքս առիթ էի որոնում: Բայց... ո՜վ հիասթափութիւն. ոչ մի հետաքրքրական բան, գոնէ արտաքուստ, չը կար այդ մարդու մէջ: Մի երկար, նոյն իսկ չափազանց երկար հասակ,—նա արդարացնում է իր «Զիգ» մականունը, վայրկենաբար անցաւ իմ մտքից,—տարիների ընթացքում կերակուրների վրա կռանալուց ծռված ու կորացած մէջք, անտաշ, կոպիտ դիմագծեր, «վարունգանման» գլուխ—յատկանիշ թիւրքահայաստանցի կամ գէթ թիւրքահայաստանցու սերունդ լինելուն—կնճռոտ, ծաղկատար երես, հայկական մեծ քիթ՝ կեռ, ոլորուն ծայրով, նիհար, ածիլված, թուխ դէմքի լայնութեան անհամապատասխան երկար բեխեր, երկար ոտներ և երկար բազուկներ, որոնք մէջքի կռանալուց քիչ էր մնում հասնէին մինչև ծնկները,—ահա ինչպիսի մէկն էր կանգնած իմ առաջ: Չէ կարելի ասել, որ Զիգ Թումանին գեղարուեստական տպաւորութիւն թողնէր առաջին անգամ նրա հետ ծանօթացողի վրա: Դա մի հասարակ խոհարար էր, նման իր բազ-

թիւնը նշանակել է քննութիւն մի քանի գանգատների առիթով, որ արուել են իմ դէմ, ես հրաւիրում եմ բոլորին, որոնք բողոք ունին իմ դէմ՝ յայտնել քննիչ իշխանութեան, որի քննութեան հետեւանքին ես կը սպասեմ:

Ղեւոնդ քահ. Տէր-Սարգսեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Փարիզ, յուլիսի 13/1-ին

Անցեալ ամառ ճանապարհորդելով ռուսական Հայաստանը, հաւաքեցի 70-ի չափ հայերէն ժողովրդական երգեր. այդ մասին «Մշակ»-ում լուր տրուած էր իր ժամանակին:

Այժմ պատիւ ունիմ յայտնելու, որ իմ այդ ճանապարհորդութեանս արդիւնքը եղաւ այն, որ պիտի հրատարակեմ մեր ժողովրդական երգերը ձայնագրուած պիանոյի ներդաշնակութեամբ հայերէն և ֆրանսերէն լեզուներով, և արդէն մամուլի տակ է, որ շուտով լոյս է տեսնելու. Առաջին գիրքը, որը պարունակելու է 10 ժողովրդական երգեր, սրանք են՝ 1) Մըր խօր պապկէ գերեզման. 2) Գնաց աչուն, եկաւ գնարուն. 3) Գացէք, տեսէք. 4) Մանիր, մանիր իմ ճախարակ. 5) Հարբրան. 6) Ձան գիւլեմ. 7) Բոյդ բարձր. 8) Օրեր, գարնան անուշ օրեր—բերդեր դուրս ելայ. 9) Անի քաղաք նստեր կուլայ. 10) Մշու ողբը—Թող չերգէ բլբուլ:

Այս գիրքը պատրաստ լինելուց յետոյ, մէկ երաժշտական առաւօտ պիտի կայացնեմ այստեղի ազատ կոնսերվատորիայի (Schola cantorum de Paris) Մեծ դահլիճում մեր ժողովրդական երգերը ֆրանսիացիներին ծանօթացնելու համար: Մուտքը լինելու է ձրի, հրաւիրատոմսերով. Այս ամենը գլուխ եմ բերելու իմ ուսանողական սուղ միջոցներով, որ խրախուսանքի կարօտ է:

Երգիչ ուսանող՝ Գալուստ Բոյաջեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ուրբաթ, յուլիսի 11-ին, տեղի կունենայ Կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը, որ պէտք է զբաղուի Ի. Մայեվսկու զեկուցումով «Մուղանի անապատը ոռոգելու և նրա մէջ բնակչութիւն հաստատելու վերջին նախագծի» մասին: Ժողովը կը սկսուի երեկոյեան ժամի 8-ին: Ներկայ կարող են լինել և կողմնակի անձինք:

—

Կովկասեան Ջրերի վարչութեան գլխաւոր կառավարիչը ներկայացրել է երկրագործութեան մինիստրութեան մի նոր նախագիծ Մուղանի անապատը ոռոգելու և նրա մէջ բնակչութիւն հաստատելու վերաբերմամբ: Ոռոգման ծրագրի հետ միասին ներկայացրած է և նրա նախահաշիւը, որի համաձայն ոռոգման ծախքը հասնում է մի քանի միլիօն րուբլու: Այդ ծրագիրը յանձնուած է այժմ ինժեներ Մայեվսկու քննութեան, որ շատ աշխատել է այդ հարցում և կազմել է իր սեփական ծրագիրը:

—

Մայիսի 19-ին Բարձրագոյն հաստատուած՝ պետական խորհրդի որոշմամբ անդրկովկասեան քաղաքներից Ախալքալաք, Դուշէթ և Օրդուբադ 5 տարի ժամանակով՝ սկսած 1903 թուի յունվարի 1-ից, բոլորովին ազատվում են տեղական ոստիկանութեան պահպանութեան համար արքունի գանձարանին տալիք նպաստից: Բացի սրանից որոշված է Դուշէթ և Օրդուբադ քաղաքներից չը պահանջել այն ապառիկները, որ այդ քաղաքները նոյն նպատակի համար պէտք է վճարէին գանձարանին:

—

Պետերբուրգի աշխարհագրական ընկերութեան մէջ միտք էր ծագել հիմնելու Կովկասեան սարերից մէկի վրայ մի հեկայական օրինակելի դիտարան: Այժմ ընկերութիւնը առաջարկում է Կովկաս մասնագէտ անձերի տեղը ու տեղը մանրամասն և բազմակողմանի հետազօտութիւններ կատարել այդ հարցի վերաբերմամբ: Մասնագէտները առանձին ուշադրութիւն կը դարձնեն այն լեռների վրայ, որոնք գտնվում են Կովկասեան հանքային Ջրերի շրջակայքում: Մտադրուած հետազօտութիւնները կը կատարուեն, հաւանականաբար, առաջիկայ օգոստոս ամսի սկզբում: Եթէ նրանցից նպաստաւոր հետեւանքներ ստացուեն՝ ծրագրի իրագործմանը ձեռնամուխ կը լինեն առաջիկայ 1904 թուականի ամառը:

—

«Кавказъ» լրագրին հեռագրում են Պետերբուրգից. «Բեսսարաբիայի փոխ-նահանգապետ Ուստրուգօվ նշանակվում է Կովկասեան կառավարչապետի խորհրդի անդամ»:

—

Դիլիջանից հեռագրում են նոյն լրագրին. «Ղազախի գաւառում սպանված է յայտնի աւազակ Թանդրիվէրդի-Կարաբիրզա-օղլի, որ իր աւազակութիւնների ասպարէզ ընտրել էր Գանձակի նահանգը»:

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում. Ուրբաթ, յուլիսի 4-ին, պ. Գ. Մ. Կարա-Մուրզան տուեց իր առաջին կօնցէրտը պ. Խանդամիրեանի թատրօնական դահլիճում իր եղբօր, հանգուցեալ յայտնի երաժշտապետ Խ. Մ. Կարա-Մուրզայի յիշատակին: Ծրագիրը բաղկացած էր վերջինիս մշակած և ներդաշնակած երգերից: Խումբը, զգեստաւորված ժողովրդական շորերով, բաղկացած էր 70-աչափ երկսեռ անդամներից, գլխաւորապէս ուսանողներից և աշակերտներից: Թատրօնի դահլիճը ծայրէ ի ծայր լի էր և՛ հայ, և՛ ռուս, և՛ թուրք հասարակութեամբ, որը արտայայտում էր իր գոհունակութիւնը բուռն ծափահարութիւններով և bis-երով: Մուտքը կատարելապէս գոհացուցիչ է. վաճառուած է 25 կօնտրմարկա: Ծրագրի մէջ նշանակված 12 կտոր երգերից մի երկուսը միայն անյաջող անցան. շատերը լաւ էին. լաւ էին, մանաւանդ, «Բամբռոտան» և «Վարդ կօշիկ» ժողովրդական երգերը: Գ. Դեմուրեան երգեց «Համեստ աղջիկ»-ը՝ մէջ ընդ մէջ «Ջիմ վզին»-ի հետ. վերջինս երգում էր խումբը. աւելի լաւ կը լինէր այդ երկու երգերը միանգամայն անջատել միմեանցից: Ուրախութեամբ նկատեցինք այս անգամ, որ Շուշու հասարակութիւնը սկսում է քաղաքավարութեան և քաղաքակրթութեան նշաններ ցոյց տալ, կատարելով ծրագրի մէջ յիշված խնդիրքը—երկրորդ զանգից յետոյ մտնել դահլիճ և բռնել տեղերը: Բայց ինչպէս երեւում է, դեռ շատ են մեզ մօտ այն ինտելիգենտ տիկին ու պարոնները, որոնք քէֆը ուզած ժամանակին թատրօն գալով՝ խանգարում են թէ նստած հանդիսականներին և թէ նրանց ուշադրութիւնը: Լաւ կը լինէր, որ թատրօնի վարչութիւնը կատարէր իր գրաւոր խոստումը և փակ պահէր դահլիճի դռները երգերի ժամանակ: Գ. Կարա-Մուրզան ստացաւ մի մեծ ու գեղեցիկ փունջ՝ թարմ ծաղիկներից հիւսված: Կօնցերտի վերջումը մի քանի երիտասարդներ ոգևորվելով, օդի մէջ ձեռների վրայ բարձրացրին խմբապետին: Բայց փունջը, ծափահարութիւնները օվացիաները իրանց կարգով. ինչ որ մեզ է վերաբերվում, մենք քաղցր պարտականութիւն ենք զգում արտայայտել պարոնին մեր անկեղծ շնորհակալութիւնը այն եռանդի համար, որով նա աշխատում է կենդանի պահել իր վաստակաւոր եղբօր յիշատակը և արդիւնաւոր դարձնել նրա թողած գեղարուեստական թանգագին ժառանգութիւնը, մանաւանդ, որ իր կօնցէրտների նիւթական արդիւնքը պարոնը ծառայեցնում է հանգուցեալ Կարա-Մուրզայի որբերի օգտին: Ի վերջոյ ցանկալի է, որ պարոն խմբապետը աշխատէր վերացնել ամեն տեսակ անյարմարութիւն և ամբողջ խմբին երգել տար ոչ Նստած, մի բան, որ անհամապատասխան լինելով երգեցողութեան օրէնքներին՝ թողնում է ոչ-ցանկալի տպաւորութիւն հանդիսատեսների վրայ: Լսում ենք, որ առաջիկայ շաբաթ տեղի պիտի ունենայ մի երկրորդ կօնցերտ ես, եթէ անակնկալ խոչընդոտներ չը գան առաջ»:

—

ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ մեզ հաղորդում են հետեւեալը. «Շերամապահութիւնը Ագուլիսում բնականաբար առաջ գնալով իբրև գոյութեան անհրաժեշտութիւն, դարձել է շատ հին ժամանակներից ամենքին սիրելի և մատչելի մի պարապմունք: Լեռնոտ, քարքարոտ Գողթանի այս փոքրիկ ձորը բացառապէս աւելի քիչ մշակելի հող ունի և եղածն էլ ջրի քչութեան պատճառով բաւական մեծ տարածութեամբ ամայի են մնացել, այնպէս որ երկրագործութիւնը, այգեգործութիւնը կամ գիւղատնտեսութեան մի այլ ճիւղ չէ կարող ծառայել իբրև միջոց ապրուստ ճարելու: Միակ շերամապահութիւնն է, որով պարապում են ամենքը: Պէտք է ասել, պատիւ է բերում տեղական սերմահաններին, այն՝ որ տարէց տարի գնալով, իրանց լուրջ վերաբերմունքով, ամբողջ շրջակայքի վստահութիւնը ու հաւատն են ձեռք բերել: Դրսի սերմը այստեղ մուտք չունի, բացի դրանից արտահանվում է մեծ քանակութեամբ տեղական սերմը: Այս գործը սկսված է ինքնաբերաբար և երկար ժամանակի ստորիճանաբար զարգացմամբ է հասել այս ծաւալին. մի կողմնակի օժանդակութիւն, աջակցութիւն, բացարձակ կարելի է ասել, պէտք է օգնի կանոնաւոր և արագ զարգանալուն: Ընդհանրապէս շերամապահութեան արդիւնքը այս տարի բաւարար է և աջող է ծախվում»:

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ մեզ գրում են. «Յուլիսի 3-ին երեկոյեան, անյայտ չարագործներ՝ յարձակվելով փողոցում մի քաղաքապահ ոստիկանի վրայ՝ դանակի հարուածներով վէրքեր հասցրին նրան, որոնցից մէկը, ինչպէս ասում են, վտանգաւոր է»:

—

ԴԱՇԲՈՒՐՈՒՆ գիւղից մեզ գրում են. «Յունիսի 28-ին քիւրդ աւազակները տարան Դաշբուրունի հարեան պարսիկ կարապոյնեցիների տաւարները: Ահա թէ ինչպէս. Առաւօտեան ժամը 10-ին, գալիս են գիւղից մի քիչ հեռու, դաշտում բռնում են երկու նախրչիներին, ձեռք ու ոտները կապում են և իրանք սկսում են նախիրի միջից ընտրել լաւ լաւ կովերն ու եզները: Մօտ 80-ի չափ կով ու եզ ջոկելուց յետոյ, նախրչիներին արձակում են ու խառնում են տաւարներին և քշում դէպի մօտիկ Բոէն: Այսպէս գիւղից մօտ 10 վերստ տեղ տաւարների հետ տանում են նախրչիներին ու այնտեղից նոր բաց են թողնում: Մինչև նախրչիները այնտեղից գալիս են գիւղը, ժամը 2-ն է լինում: Վաշտնիկները նոր գնում են օգնութեան: Մինչև հասնելը արևը մտնելու ժամանակ է լինում. մի կէս ժամ կռւում են քիւրդերի հետ, բայց, դժբախտաբար, մութը շուտ է վրա հասնում. Ժամանակից օգտվելով, քիւրդերը անյայտանում են Բաի մէջ, իսկ օգնութեան գնացած մարդիկ բոլորը յետ են դառնում վաշտնիկների հետ»:

—

ՋԱԼԱԼ-ՕՂԼՈՒՑ մեզ գրում են. «Կիրակի, յուլիսի 6-ին դերասան Մարիկեանը, մասնակցութեամբ տեղիս հայ սիրողների, ներկայացրեց «Ջոհի փոխարէն զոհ» դրաման: Թատրօնը լիքն էր: Աչքի էին ընկնում իրանց մտածված խաղով օր. Ղարագեօզեան (Օլգա), պ. Մարիկեան—(Բօչարօվ) և Ազեան (Ալիսօվ). Մնացած սիրողները բարեխղճաբար պահպանեցին անսամբլը: Գները հանրամատչելի էին: Ներկայացման անտրակտներին նուագում էր պ.

մաթէ՞ս ուրախութիւններին, որոնց վրայից մեր հայեացքը քաղելով անցնում է փողոցում, առանց մի բոպէ անգամ կանգ առնել ցանկանալու: Մի բան միայն անծանօթ խոհարարի դէմքի վրայ գրաւեց իմ ուշադրութիւնը,—դա նրա հայեացքի արտայայտութիւնն էր, մի պարզամիտ, «մանկական» արտայայտութիւն, որ շատ էլ չէր սազում ոչ նրա տարիքին և ոչ էլ նրա խոշոր դիմագծերին:

—Ինձ բաշխիր, վարժապետ ջան, որ քեզ նեղութիւն տուի: Ես իմացայ, որ դու մեր քաղաքիցն ես. վաղուց է ես չեմ եղել այնտեղ, ուզեցի հարցնել սաղից-մեռածից ու քեզ տեսնելով կարօտս առնել մեր տեղից:

Ես հրաւիրեցի անծանօթ խոհարարին ներս մտնել սենեակ, բայց նա հրաժարվեց:

—Ես հիմա կերակուր եմ եփում բժշկի տանը,—նա մատով ցոյց տուեց հանդիպակաց տունը,—հիմա ժամանակ չունեմ. եկայ միայն հարցնելու, թէ դու երբ ժամանակ կունենաս, որ գամ մօտդ. իրիկունը ժամանակ կունենա՞ս:

—Ինչու չէ. երեկոները ես համարեա տանն եմ. արի, երբ ուզում ես:

—Էսօր կիրակի է. ասի, կարելի է, գործ չունենաս:

Ես նորից հրաւիրեցի իմ համաքաղաքացուն գալ ինձ մօտ երեկոները, երբ կամենում է:

Նա խսկոյն շնորհակալութիւն յայտնեց ու գնաց:

Ջիգ Թիւննին խօսում էր ոչ գաւառաբարբառով, որպէս սպասելի էր մի խոհարարից, այլ բաւական մաքուր գրական լեզուով: Այս հանգամանքը ինձ զարմանք պատճառեց և աւելի գրգռեց հետաքրքրութիւնս:

V

Այդ օրվանից սկսած Ջիգ Թիւննին,—այսպէս էին մկրտել Ցարութիւնին N. քաղաքում,—սկսեց յաճախակի այցելել ի[illegible]: Երեկոները, երբ ես վերջացնում էի անվերջ տետրակների ուղղելը, Թիւննիի հետ մենք նստում էինք սեղանի առաջ, որի վրայ դրված էին լինում, որպէս ուշ գիշերվայ ընթրիք, երկու բաժակ թէյ և մի կտոր պանիր-հաց, ու սկսում երկար խօսակցութիւն մեր հայրենի քաղաքի, մեր ընդհանուր ծանօթների, նրա ու իմ գլխով անցած-գնացածի ու բժիշկ Մարիկեանի մասին: Ամենից աւելի մենք խօսում էինք այս վերջինի մասին: Թիւննին ինձ հաղորդում էր թարմ նորութիւններ «Մաղկունց» փողոցի գիշերային անցքերից, թէև այդ «թարմ նորութիւնները» ոչ այլ ինչ էին, եթէ ոչ նոյն ու նման՝ միշտ յուզիչ, միշտ սրտաճմլիկ պատմութիւններ քաղաքացի հասարակ ժողովրդի խղճալի անճարութեան, բուռն զայրոյթի, յուսահատական կոպտութեան և բժիշկ-աստուածարանի անյաղթելի քարասրտութեան մասին:

Աւելի հետաքրքրական էին լինում այդ պատմութիւնները այն ժամանակ, երբ Ջիգ Թիւննին նկարագրում էր իր գիշերային այցելութիւնները հիւանդներին, բժիշկ Մարիկեանի փոխարէն: Երկար ժամանակ Թիւննին թաքցնում էր ինձանից այդ հանգամանքը և միշտ աշխատում էր խուսափել այդ մասին իմ առաջարկած հարցերից, բայց երբ մի անգամ, մեր ծանօթութեան առաջին օրերում, ես սկսեցի խստութեամբ յանդիմանել նրան, որ լինելով մի անուսում, անգրագէտ մարդ և բոլորովին հասկացողութիւն չունենալով բժշկութեան մասին՝ նա յանդգնում է այցելել հիւանդներին և դեղեր ու խորհուրդներ տալ նրանց՝ Թիւննին չը կարողացաւ համբերել և տաքացած պատասխանեց:

—Չէ, չէ, վարժապետ ջան, սխալ ես. ես, ուղիղ է, անուսում մարդ եմ, բայց անգրագէտ չեմ, և ոչ էլ այնքան անխելք, որ առանց բան հասկանալու դեղեր տամ հիւանդին: Մանկութեանս ժամանակ ես սովորել եմ մեր քաղաքի Տէր-Ցովհաննէսի մօտ,—լաւծ կը լինես, երևի, նրա անունը,—լուսահոգին, ճշմարիտ է, ինքն էլ շատ բան չը գիտէր, որ մեզ սովորեցնէր, բայց գոնէ գրել-կարդալ ու կարդացածից մի բան էլ հասկանալ սովորեցրեց. դրա համար ես միշտ «ողորմիս» եմ տալիս նրան: Աստուած հոգին լուսաւորէ: Նրանից յետոյ շատ չար ու բարի է անցել իմ գլխից, բայց կարդալ-գրելն ես երբէք չեմ մոռացել: Հիմի էլ լրագիր եմ ստանում, մի տեսակ պարծանքով շեշտեց Թիւննին վերջին հանգամանքը:

Նրա խոշոր, կոպիտ, անհամաչափ դիմագծերը, նրա միշտ բարի, միշտ հեզահայեաց աչքերը, նոյն իսկ ահագին քիթը մի անսովոր պարզամիտ հպարտութեան արտայայտութիւն ընդունեցին: Թիւննին մինչև անգամ ուղղեց իր ծռած մէջքը և աջ ձեռքով, անշուշտ անգիտակցաբար, սկսեց ոլորել բեխերը...

«Հը՞մ... Ա՞յ թէ որտեղից է, եղբայր, քո գրական լեզուն,—քթի տակ ժպտալով մտածում էի ես. գաղտնիքը հեշտ է բացատրվում:»

Մինչև Թիւննիի հետ ծանօթանալս, ուղիղ է, ինձ շատ անգամ պատահել էր անսպասելի կերպով մաքուր գրական լեզու լսել զանազան անձերից,—մինչև անգամ ես տեսել էի մի հասարակ սափրիչ, որ իր գործածած «խրթին» բառերով շատ անգամ ստիպում էր ձեր խոնարհ ծառային երազել բառարանի մասին,—բայց դրանք բոլորն էլ, այսպէս թէ այնպէս, եղել էին կիսաինտելիգենտ, իրանց կեանքում մի օր կանոնաւոր դպրոցի երես տեսած արհեստաւորներ, մանր վաճառականներ... իսկ Թիւննի նման մի հասարակ խոհարարից, խոստովանում եմ, ես այդպիսի հրաշք չէի սպասում:

—Զարմանալի կը,—Թիւննին երբեմնապէս, մանաւանդ յուզված ժամանակ, մոռանում էր գրական լեզուն և դիմում իր մայրենի գաւառաբարբառին,—հիմա կասես՝ խոհարարն ինչ, լրագիրն ինչ:

—Չէ, ինչու, շատ ուրախ եմ, որ լրագիր ես կարդում, բայց ես չէի կարծում...

—Կարդում եմ և իմ աղին էլ կարդացնում, ընդհատեց խօսքս Թիւննին:

—Ինչպէս թէ կարդացնում:

—Այնպէս կարդացնում, որ նա չէ ստանում այն լրագիրը, որ ես եմ ստանում.—բժիշկը ասում է նրան. բայց չը նայելով դրան՝ նա ամեն օր, առանց մի համար անգամ բաց թողնելու, տանում է ինձանից ու կարդում:

Խոհարարը սկսեց ծիծաղել:

—Լա՛ւ, ասենք, շատ լաւ ես անում, որ լրագիր ես ստանում և կարդում, բայց լրագիրը բժշկականութեան դիպլօմ չէ կարող տալ, դրա համար հարկաւոր է մասնագիտական բարձր ուսում:

—Ես գիտեմ, որ ամեն լրագիր կարդացող բժիշկ լինել չէ կարող,—շտապով վրա բերեց Թիւննին, բայց ինչ անես, որ մեր բժշկի տանն ապրողը և մի քիչ էլ... խիղճ ունեցողը պիտի ակամայ բժիշկ լինի:

—Ինչո՞ւ:

Թիւննին մտածման մէջ ընկաւ:

—Ինչո՞ւ. ինչպէս ասեմ ինչու. ամենից լաւն է ես քեզ մի դէպք պատմեմ և դու նրանից կը ստանաս քո հարցիդ պատասխանը. մի և նոյն է, ես չը պիտի կարողանամ թաքցնել քեզանից բժշկութեամբ պարապելս: Լաւն այն է՝ օր առաջ խոստովանեմ: Խոհարարը ժպտաց:

—Լա՛ւ, պատմիր տեսնենք:

(Կը շարունակուի)

Անուշաւան Թումանեանցի կազմած քառաձայն խումբը»։

—

ՇՆՈՂ ԳԻՒՂԻՑ (Բորչալուի գաւառ) մեզ գրում են՝ «Հունձը արդէն սկսված է։ Հացի բերքը բաւարար կարելի է համարել, թէև մի քանի մասերում կարկուտը վնասել է։ Խաղողի այգիներում տարածված է «Թող» կոչված հիւանդութիւնը։ Բացի մի քանի տեսակի մրգերից ոչինչ չէ սպասվում այգիներից։ Եղանակները անձրևային են։ Հին հացը առ այժմս ծախվում է Թաղարը (9 պուդ) 7 րուբլով»։

—

ՎԵՐԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ մեզ հաղորդում են. «Յունիսի 20-ին այստեղ էր մեր վիճակի փոխանորդ Տ։ Իսահակ վարդապետը։ Նա այստեղ մնաց երեք օր. շրջում է գիւղերը ժողովրդին և եկեղեցիներին մօտիկից ծանօթանալու։ Վերին-Ագուլիսում այցելեց երկսեռ դպրոցները. տեսնելով գրադարանի աղքատութիւնը, և այն, որ համարեա ոչ մի ընթերցանութեան գիրք չը կայ, յանձնեց դպրոցների աւագ-ուսուցչի պաշտօնակատար պ. Մարգարեանցին գրքերի ցուցակ և խնդրեց ընտրել հարիւր րուբլու ընթերցանութեան գիրք, որը իբրև նուէր՝ կը տրվի դպրոցների գրադարանին»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՊԱԿԱՆ ԳԱՀԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

«Berliner Local Anzeiger» լրագրի խօսքով, Վատիկանի գործերին շատ մօտ ծանօթ մի անձն հետևեալ կարծիքը յայտնեց պապական գահի թեկնածուների մասին. այդ թեկնածուների անունները արդէն յայտնի են—Ռամպօլլա, Վանուտէլլի, Սվամպա, Գոտտի և Օրէլիա։ Երկուսին այդ հինգից պէտք է անպայման հանել—դրանք են Սվամպա և Օրէլիա։ Սվամպան գէլքի հիւանդութիւն ունի, որը անբուժելի է համարվում։ Կարդինալ Օրէլիան արդէն 76 տարեկան է և շատ ջղային է։ Մնում են Վանուտէլլին, Ռամպօլլան և Գոտտին։ Ռամպօլլան 16 տարի շարունակվող իր պետական քարտուղարութեամբ շատ թշնամիներ վաստակեց կարդինալների մէջ և, բացի դրանից, մինչև այժմ ոչ մի պապական քարտուղար պապ չէ եղել ընտրված, այդ պատճառով Ռամպօլլան ընտրվելու քիչ չանսեր ունի։ Ամենից շատ սիրված է կարդինալներից, անկասկած, Վանուտէլլին. Նա թշնամիներ չունի. Նա բնաւորութեամբ շատ խաղաղասէր է և մեծ դիպլօմատ է, բայց նա 69 տարեկան է և կատարելապէս խուլ է, որը շատ էլ յարմար չէ պապի համար։ Այդպիսով ամենից շատ չանսեր ունի Գոտտին։

Գոտտին ծնվել է 1834 թւին, ուրեմն մէկ տարով մեծ է Վանուտէլլիից։ Իր ամբողջ կեանքում նա աչքի էր ընկնում իր խոհեմութեամբ. Նա երբէք առիթ չէ որոնել յայտնելու իր կարծիքը։ Նա գիտնական, եռանդոտ մարդ է։ Առհասարակ, ամեն բանից երևում է, որ նրա կողմն է ամբողջ հասարակական կարծիքը։ Սակայն, պապական ընտրութեան ժամանակ ոչինչ բանի վրա յոյս դնել չէ կարելի։ Հին առածն ասում է. «Ով կօնկլավ մտնում է «պապ», այնտեղից նա դուրս է գալիս «կարդինալ»։

—

Ապագայ պապը։ Վատիկանի ագիտատօրները արդէն ձայների հաշիւ են արել մօտաւորապէս կօնկլավում և այն եզրակացութեան են եկել, որ կարդինալները ընտրելու են կամ Ռամպօլլային կամ Կապէչէլատրօին։ Առաջինը կունենայ 20—22 ձայն, երկրորդը 16—18 ձայն։ Մնացած թեկնածուները կը ստանան միայն ձայների աննշան քանակութիւն։ Կարդինալ Կապէչէլատրօին ցանկացող խումբը յոյս ունի աւստրիական և գերմանական կարդինալների աջակցութեան վրա։ Իսկ այն դէպքում, եթէ կարդինալները համաձայնութիւն չը կայացնեն Ռամպօլլայի կամ Կապէչէլատրօի վերաբերմամբ, այն ժամանակ երևի կօմպրոմիսով կընտրվի կարդինալ Գոտտին, որին բարեկամաբար են վերաբերվում թէ Ռամպօլլան և թէ Կապէչէլատրօն։ Ի նպաստ Գոտտի սպասվում են ֆրանսիական և սպանիական կարդինալների ձայները, և ապա, քուէարկութեան ժամանակ, աւստրիական և գերմանական ձայները։

Ցամենայն դէպս, ինչպէս հաւաստացնում են վատիկանեան շրջաններում, Ռամպօլլայի ձայնը և կարծիքը առաջիկայ կօնկլավում աչքի ընկնող դեր են խաղալու, չը նայելով Օրէլիայի կողմնակիցների բոլոր ջանքերին՝ թուլացնելու Ռամպօլլայի ազդեցութիւնը։ Կարդինալ Կապէչէլատրօ վաղուց արդէն երազում է Վատիկանը հաշտեցնել Կվիրինալի հետ։ Կապէչէլատրօն Մարսէլիցն է, ծագումով իտալացի։ Նա ծնվել է 1824 թւին։ Համաց-կամաց անցնելով հոգևոր կարիէրայի բոլոր աստիճանները, նա ստացաւ Կապուայի արքեպիսկոպոսի պաշտօնը։ Կարդինալութիւն ստացաւ 1885 թւին։

Հռոմի արիստօկրատիական շրջաններում, նոյնպէս և Կվիրինալում, Կապէչէլատրօն շատ սիրված և յարգված է։ Վատիկանի շրջաններում նրան ազնիւ և շատ ինտելիգէնտ են համարում։ Կապէչէլատրօն—րէֆօրմների կողմնակից չէ, և չը նայելով իր պահպանողականութեանը, մեծ յարգանքով է վերաբերվում Ռամպօլլային, որին նա հանաքով անուանում է «մեր ազատամիտը»։

Մնացած կարդինալների հետ Կապէչէլատրօն միշտ լաւ յարաբերութիւններ է պահպանել, չը կռուելով ոչ ոքի հետ։

—

Թեկնածուների հասակը։ Բոլոր կարդինալները պատկառելի հասակ ունեն։ Պէտք է մեծ կապեր ունենալ Վատիկանի շրջանների հետ, բացի անձնական արժանաւորութիւններից, որպէս զի կարելի լինի արժանանալ կարդինալական ծիրանիին յիսնամեայ հասակից առաջ։ Ինչ վերաբերում է պապական թեկնածուներին, նրանց հասակը հետևեալն է.

Կարդինալ	Օրէլիան	75	տարեկան
»	Գոտտին	69	»
»	Սվամպան	54	»
»	Վանուտէլլի . . .	76	»
»	Ալիարդի	61	»
»	Ռամպօլլա	60	»
»	Սարտօ	68	»
»	Կապէչէլատրօ . . .	80	»

Ամենաեռանդուն և աշխոյժ կարդինալ Վատիկանում համարում են կարդինալ Ռամպօլլային։ Բայց և զառամեալ կարդինալ Կապէչէլատրօն, չը նայելով իր 80 տարիներին, պահպանել է առոյգութիւն, արագաշարժութիւն և անսպառ իւմօր։

—

Կարդինալ Ռամպօլլայի հիւանդութիւնը։ Կարդինալ Ռամպօլլան հիւանդացաւ։ Հիւանդութեան պատճառը մասամբ չափազանց յոգնածութիւնն է, մասամբ էլ ջղային գրգռումը։ Դօկտոր Լապպօնի խորհուրդ տուեց Ռամպօլլային գոնէ մի քանի օրով թողնել խոշոր գործերը և մի առ ժամանակ կատարելապէս հանգիստ մնալ։

—

Վատիկանը եւ ռուս կաթոլիկները։ Ռուսաստանը 14 միլիօն ռուսահպատակ կաթոլիկներ ունի։ Այդ բոլոր կաթոլիկները, համաձայն կաթոլիկ եկեղեցու հիմունքներին, եկեղեցու գլուխ են համարում պապին։ Ռուսաստանում կաթոլիկ հօտը կառավարելու գլխաւոր կարգադրութիւնները, այն է արքեպիսկոպոսներ նշանակելը և այլն, Վատիկանից են ստացվում։ Այն ինչ պապի մերձակայ խորհրդականների թւում չը կայ ոչ մի կաթոլիկ ներկայացուցիչ Ռուսաստանից։ Երբ Վատիկանեան շրջաններում յարուցվում է մի որ և է հարց, որ շօշափում է կաթոլիկների շահերը Ռուսաստանում, կարդինալների մէջ չը կայ մէկը, որը տեղեակ լինէր գործերի դրութեանը, գիտենար և ցանկանար պաշտպանել այս կամ այն հարցը։ Գերմանիան ունի իր կարդինալները, Աւստրիան ունի կարդինալներ գերմանացիներից, ունգարացիներից, լեհերից, Մեծ-Բրիտանիան ունի անգլիական և իրլանդական կարդինալներ. միայն Ռուսաստանն է, որ իր ներկայացուցիչը չունի։

Ասում են, որ կարդինալ Ռամպօլլան շատ լաւ հասկանալով Ռուսաստանի կաթոլիկների այդ աննախանձ դրութիւնը, հերթական էր դարձրել ռուսահպատակ կարդինալի հարցը, որը պէտք է լինէր Ռուսաստանի կաթոլիկների ներկայացուցիչը Վատիկանում, բայց պապի հիւանդութիւնը արգելք եղաւ այդ հարցի առաջ տարվելուն։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Սալմաստ, յունիսի 23-ին

Սալմաստի հայ ժողովրդին մի մեծ վտանգ է սպառնում։ Մարտ ամսի վերջերին, երբ այստեղ մուտք գործեց Ընձակ վարդապետը փոխանորդի պաշտօնով՝ իրար յաջորդող դէպքերը մեծ յոյս էին տալիս, որ հայ ժողովուրդը ազատ շունչ է քաշելու, ազատ է լինելու սարփարաստի և ֆարրաշների կեղեքում—թալաններից, Այդ յոյսերը մխիթարում էին տեղացիներին, մխիթարվում էր և ինքը՝ Եղիշէ ծ. վարդապետի փոխանորդը, միանգամայն վստահ լինելով, որ իր գործունէութեան ընթացքում պաշտպանվելու է Թեմական առաջնորդարանից։

Գործելու ասպարէզը բացվեց, կռիւ սկսվեց հայ-խալֆայի և սարփարաստի միջև, մի կռիւ, որի վախճանը յիշեալ երկուսի մէկն ու մէկի հեռանալը պիտի լինէր։

Սարփարաստի հետ միացած էր ամբողջ պարսիկ դիւանատունը Սալմաստում, Ջաֆար-Աղան, շատ ցածրոգի հայ մարդիկ. սարփարաստին ամենաեռանդուն կերպով պաշտպանում էր Թաւրիզի քարգուզարխանան (դիւանատունը), իսկ հայ—խալֆային—ոչ ոք։

Ընձակ վարդապետը անպաշտպան մնաց իր գործունէութեան մէջ, նրա դիւանը լցված էր ցածրոգի մարդկանցով, որոնք պատրաստ են աւելի ծծելու հայ ժողովրդի արիւնը՝ քան կարող է ծծել սարփարաստը իր ֆարրաշներով։ Ընձակ վարդապետը չունեցաւ մի կանոնաւոր խորհրդատու, նա միանգամայն անձնատուր եղաւ այնպիսի մարդկանց, որոնք իրանց վատ կեցութեամբ առիթ են տուել Եղիշէ ծ. վարդապետին դատ բանալ և խիստ պատիժ պահանջել։ Եւ պարզ է, որ այդպիսի մարդկանցով շրջապատված լինելով, չէր կարող աջող գործունէութիւն ունենալ, Նրա թշնամիները աւելի շատացան, քան բարեկամները. Թաւրիզի նրա պաշտպանը, Թեմական առաջնորդը, համարեա թէ պաշտպանութիւն չը ցոյց տուեց, կարևոր դէպքերում բացատրութիւններ չը պահանջեց, դատեր չը վարեց, այլ զբաղված էր մանր-մունր խնդիրներով։

Այդ բոլորի հետևանքը այն եղաւ, որ Թեհրանից և Թաւրիզից Կաթողիկոսի հեռագրով պահանջել են հեռացնել Ընձակ վարդապետին Սալմաստից։ Այդ հեռագրի իրականանալով Սալմաստի հայ ժողովուրդը նորից ընկնելու է սարփարաստի յօշոտող ժանիքների տակ, և այս չորս ամսվայ ընթացքում որքան զրկանք որ կրել էր խալֆայի ներկայութեամբ, քառապատիկը պիտի դուրս կորզէ այրված սիրտը մխիթարելու համար։

Սրտանց ցաւում ենք, բայց և ոչինչ չենք կարող անել, որովհետև մեծ առիթ տուողներից մէկը իր՝ Ընձակ վարդապետի շրջանն է եղել. եթէ ուզում ես սիրվել և յարգվել ժողովրդից, սիրիր և յարգիր նրա լաւ ուզողներին. իսկ երբ նրան կեղեքողներին և տանջողներին բարեկամ ես դառնում և խորհրդական դեր նշանակում, պիտի տուժես ամեն մի օրէնքով։

Լսում ենք, որ մի հանրագրութիւն է կազմվում Թագաժառանգին և Կաթողիկոսին ուղարկելու. տեսնենք ինչ հետևանքներ կունենայ։

ՈՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Հակառակ սերբիական զօրքի ակնկալութեան՝ Պետր I թագաւորը իր ծննդեան տօնի առիթով պարգևներ տուեց շատ քիչ օֆիցերների, այն էլ գլխաւորապէս այնպիսիների, որոնք չեն վարում քիչ թէ շատ աչքի ընկնող և պատասխանատու պաշտօններ։ Յեղափոխութեան մասնակցող ոչ մի օֆիցեր չը ստացաւ պարգև և նրանցից ոչ մէկի աստիճանը չը բարձրացրվեց. դրա փոխանակ բարձրացրվեց այն օֆիցէրների աստիճանը, որոնք վերջին տարիների ընթացքում ենթարկվում էին հալածանքների։ Քաղաքացիական հիմնարկութիւնների մէջ ծառայող աստիճանաւորներից ևս ոչ ոք պարգև չը ստացաւ։ Յունիսի 29-ին ներումն շնորհվեց այն հոգևորականներին, որոնք դատապարտված էին զանազան պատիժների հոգևոր դատարանների կողմից։

—Յունիսի 30-ին, Դուբլինի քաղաքային խորհրդի մէջ քննութեան հերթական հարցն էր ողջոյնի ուղերձ մատուցանելը անգլիական արքայական զոյգին, որ, ինչպէս հաղորդեց հեռագիրը, ուղևորվել է Իրլանդիա։ Նիստի սկզբում քաղաքային խորհրդի շինութեան առաջ հաւաքվեց ահագին բազմութիւն։ Երբ դռները բացվեցին, մի րօպէում հասարակութեան համար նշանակված տեղերը բռնվեցին։ Դռները նորից փակվեցին, բայց խուռն ամբոխը, որ կանգնած էր դրսում, կամենում էր անպատճառ մտնել նիստի դահլիճը, Լորդ-մէրը թէև եռանդով դիմադրեց այդ բանին, բայց ամբոխը կոտրեց դուռը։ Իսկոյն հրաւիրվեց ոստիկանութիւն, որին դժուարութեամբ աջողվեց կարգը վերականգնել։ Երբ վիճաբանութիւններն սկսվեցին, հասարակութիւնը սկսեց բարձրաձայն իր համակրութիւնը յայտնել այն ճառախօսներին, որոնք խօսում էին ուղերձը մատուցանելու դէմ և բուռն բողոք էր յայտնում հակառակ կուսակցութեան։ Լորդները սկսեցին ոգևորված ծափահարել այն ժամանակ, երբ քաղաքային խորհրդական Կէլլի յայտնեց, թէ այն մարդը, որ ստորագրել է թագադրական երդման «ստոր», կաթօլիկների համար այնքան վիրաւորական բանաձևը, արժանի չէ ողջոյնի ուղերձի իրլանդացիների կողմից։ Ապա տեղի ունեցաւ քուէարկութիւն և 40 ձայնով 37-ի դէմ անգլիական թագաւորին ուղերձ ներկայացնելու հարցը մերժվեց։

—Անգլիայի Ալբէրտ-Հօլլ քաղաքում անցեալ շաբաթ տեղի ունեցաւ մի հսկայական միտինգ կառավարութեան դպրոցական օրինագծի դէմ, որին մասնակցում էին 18,000 հոգի։ Միտինգը միաձայն վճռեց ընդունել մի որոշում, որով ցանկութիւն է յայտնվում ամբողջ ոյժով դիմադրել նոյն րէֆօրմին դպրոցական գործում և աշխատել, որ դպրոցական սիստեմը հիմնված լինի սկզբունքով չէզօք դիրքի վրա կրօնական հարցերում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

8 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Օրինագրքի ժողովածուի» մէջ տպագրված է, որ օտարերկրեայ ապրանքներ ներմուծելու կանօնները հաստատված են։

Կ։ ՊՈԼԻՍ։ Շամսի փաշան ալբանական նահանգում ձերբակալեց և Պրիզրէն ուղարկեց այն ալբանացիներին, որոնք թշնամի էին բարենորոգումներին։ Իպէկում ալբանացիներն սպանեցին երկու չերնօգօրցիների, որի պատճառով սահմանագլխի ազգաբնակութեան մէջ ուժեղ գրգռմունք է տիրում։ Վախենում են վրիժառութիւնից։ Բ. Դուռը տեղեկութիւն է ստացել, որ անցեալ շաբաթ բուլղարական սահմանից անցել են երեք հրոսակախմբեր։

ՀՌՈՄ։ Կարդինալներն այսօր Վատիկանում ընդունեցին աւստրօ-ունգարական, ֆրանսիական, սպանիական և պօրտուգալական դեսպաններին, որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրանց կառավարութիւնների կողմից։ Ստացված են 4000 հեռագիր աշխարհի բոլոր մասերից։

ԼՈՆԴՈՆ։ Լորդերի ժողովը քննեց կառավարութեան օրինագիծը Հարաւային Աֆրիկայում 25,000 զինուոր պահելու մասին։ Զինուորական մինիստրութեան քարտուղարը բացատրեց, որ յիշեալ թւից 12,500-ը պէտք է պահվեն Հնդկաստանի կարիքների համար։ Պատերազմ ծագելու դէպքում Հնդկաստանի ներկայ գարնիզօնների քանակը անբաւարար է, իսկ կառավարութիւնը չէ կարող նոր ոյժեր ուղարկել Անգլիայից Հնդկաստան։ Նա պատրաստ է Աֆրիկայից դէպի Հնդկաստան ուղարկել 12,500 զինուոր, եթէ սկսվեն պատերազմական գործողութիւններ։ Դէվօնշիրի դուքսը յայտնեց, թէ Անգլիան չէ կարող անուշադիր թողնել այն փաստը, որ Ռուսաստանի սահմանները միացած են Աֆղանիստանի սահմանների հետ և որ ռուսական սահմանագծերի հաղորդակցութիւնը պատերազմական հիմունքով արդէն շինված վերջացած է։

ԼՈՁ։ Սեզօնի ամենատաք ժամանակն է։ Ներքին նահանգներից հաւաքվել են բազմաթիւ վաճառականներ—առաջնակարգ գնողներ։ Տեղական գործարաններում եղած մանուֆակտուրային ապրանքների քանակը բաւական չէ։

ՀՌՈՄ։ Պապի մահվան վկայականի մէջ, որ ստորագրել է միայն Լապպօնին, ցոյց է տրված, թէ մահ առաջացնող պատճառ եղել է թոքերի բորբոքումը՝ հիւանդի ընդհանուր թուլութեան հետ միացած, որի վրա յետոյ աւելացաւ պլեվրիտը արիւնահոսութեան հետ միասին։ Ցանարդելին ամեն միջոցներ ձեռք է առել եկեղեցական ժամանակաւոր կառավարութեան բարոյական և տնտեսական ազատութիւնը ապահովելու և արբազան կօլլեգիայի խորհրդակցութիւնների ազատութիւնը պաշտպանելու համար։ Նա հրամայեց թատրօնները փակել և հասարակական տեղերում համերգներ չը տալ։ Արտաքին գործերի մինիստրը յայտնեց արտասահմանի իտալական ներկայացուցիչներին պապի մահվան մասին։ Իտալական կառավարութեանն այդ մասին պաշտօնապէս չեն հաղորդել։

9 յուլիսի

ՀՌՈՄ։ Պապի մարմինը փոխադրվեց գաղտնի հանգստարանը, որ կոչվում է «Անտիկամերա», այնտեղ զմռսած է և ամբողջապէս պապական շորեր հագցրած։ Յուլիսի 9-ին մարմինը կը տարվի ս. Պետրոսի տաճարը և ի ցոյց կը դրվի երկու օրվայ ընթացքում։ Կարդինալների առաջին խորհրդակցութիւնը որոշեց Հռոմում կօնկլավ հրաւիրել բոլոր կարդինալների մասնակցութեամբ, բացի Մօրանից, որ գտնվում է Սիդնէյում։ Կարդինալները կօնկլավ կը սկսեն յուլիսի 18-ին։ Հետևեալ առաւօտը կը կայանան առաջին ընտրութիւնները։

ՍՕՖԻԱ։ Սուտ է արտասահմանեան լրագիրներում տարածված այն լուրը, որ իբր թէ

Ֆերդինանդ իշխանը կառավարութեան խորհրդով հեռանալու մայրաքաղաքից ազգաբնակութեան դժգոհութեան պատճառով։

Կ. ՊՈԼԻՍ։ Ուսկիւբում գտնվող ռուսական և աւստրօ-ունգարական հիւպատոսները ճանապարհ ընկան՝ քննութիւն կատարելու թիւրքական ենթադրելի անկարգութիւնների մասին—Կոստինվարում, Մօնաստիրի վիլայէթում։

ՍՕՖԻԱ։ Թիւրքական կոմիսար Ֆերուխ բէյը հաւաստիացրեց արտաքին գործերի մինիստրին, որ Բ. Դուռը պատրաստ է ամեն կերպ բարեկամական որոշումներ տալ Մակեդոնիայում գոյութիւն ունեցող թիւրիմացութիւններին՝ դպրոցների, եկեղեցիների և միտրոպոլիտների մասին. իսկ պաշտօնապէս յայտնեց, որ ազատված են մի քանի կասկածելի մարդիկ Մօնաստիրի և Ուսկիւբի վիլայէթում։

Հրացանների գողութեան մասին քննութիւնը շարունակվում է։ Ձերբակալված կովաչեվները խոստովանեցին, որ մի անծանօթ մարդ մի բոպէով բերել է իրանց տունը զէնքեր և ապա նորից յետ տարել։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Правительственный Вѣстникъ»-ում տպագրված են կանոններ անասնաբուժական—սանիտարական միջոցների մասին՝ անասունների համաճարակ հիւանդութիւնների տարածումն առնելու և դադարեցնելու, նաև կենդանական նիւթեղէններն անվնաս դարձնելու համար։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԲԱԳՐԱՏ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ, ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱԴԱՄԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով, փակագծում Թիֆլիսի հաշւով)

Արագ գնացք Թիֆլիսից—Բաթում ամեն օր դուրս է գալիս առաւօտեան 9 ժ. 39 ր. (10 ժ. 37 ր.) հասնում է Բաթում երեկոյեան 8 ժ. 3 ր. (9 ժ.)։

Արագ գնացք Բաթումից—Թիֆլիս ամեն օր դուրս է գալիս երեկոյեան 10 ժ. 24 ր. (11 ժ. 22 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 8 ժ. 44 ր. (9 ժ. 42 ր.)։

Փօստատար գնացք Բագուից դուրս է գալիս երեկոյեան 9 ժ. 18 ր. (10 ժ. 16 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 4 ժ. 25 ր. (5 ժ. 23 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 5 ժ. 20 ր. (6 ժ. 18 ր.), հասնում է Բաթում առաւօտեան 6 ժ. 5 ր. (7 ժամ 3 րոպէին)։

Մարդատար գնացքը Բագուից դուրս է գալիս ցերեկվայ 1 ժ. 3 ր. (2 ժ. 1 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 6 ժ. 5 ր. (7 ժ. 3 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից առաւօտեան 6 ժ. 51 ր. (7 ժ. 49 ր.), հասնում է Բաթում երեկոյեան 6 ժ. 58 ր. (7 ժ. 56 ր.)։

Փօստատար գնացքը Բաթումից դուրս է գալիս գիշերվայ 9 ժ. 23 ր. (10 ժ. 21 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 10 ժ. 10 ր. (11 ժ. 8 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից ցերեկվայ 10 ժ. 51 ր. (11 ժ. 49 ր.), հասնում է Բագու առաւօտեան 5 ժ. 8 ր. (6 ժ. 6 ր.)։

Մարդատար գնացք Բաթումից դուրս է գալիս առաւօտեան 9 ժ. 39 ր. (10 ժ. 37 ր.), հասնում է Թիֆլիս երեկոյեան 10 ժ. 3 ր. (11 ժ. 1 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 10 ժ. 34 ր. (11 ժ. 32 ր.), հասնում է Բագու ցերեկվայ 3 ժ. 2 ր. (4 ժ.)։

Փօստատար գնացքը դուրս է գալիս Թիֆլիսից դէպի Երեւան երեկոյեան 11 ժ. 32 ր. (12 ժ. 30 ր.), հասնում է Երեւան 5 ժ. 14 ր. (6 ժ. 12 ր.), հասնում է Կարս 2 ժ. (2 ժ. 58 ր.)։

Փօստատար գնացքը Կարսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 3 ժ. 57 ր. (4 ժ. 55 ր.), հասնում է Ալէքսանդրոպոլ երեկոյեան 7 ժ. (7 ժ. 58 ր.), Երեւանից դուրս է գալիս 11 ժ. 6 ր. (12 ժ. 4 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 5 ժ. 11 ր. (6 ժ. 9 րոպէին)։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.

ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և ներարգային։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մորթու, վեներական և վիրաբուժութիւն։

Ջ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.

Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ. երկուշ. չորեք. ուրբաթ։

Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՕԶԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. ՌՈՍՏՕՄԲԷԿՈՎ—5—6 ժ. վիրաբուժ. և մորթու հ. (էլեկտրաբուժ.)։

Լ. Վ. ԲԱՐՑՕԼԴ—6—7 ժ. Նեարդային (էլեկտրաբուժ) ներքին և վեներական հ.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—7—$7^1/_2$ ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.։

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—$7^1/_2$—8 ժ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—8—$8^1/_2$ ժ.

Վճարը 50 կ. Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Ե. ԱՌՎԱՆԻՏԻՆԻ—ատամ. ծագկահատ և բժշկական մարմնամարզ. ընդուն. 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Լոյս տեսաւ
ՄԱԿՍԻՄ ԳՈՐԿՈՒ

26 ՏՂԱՄԱՐԴ ԵՒ 1 ԱՂՋԻԿ

Պատմուածքը։

Թարգմանեց Մուշէ վարդապետ

ԳԻՆԸ 5 ԿՈՊ.

Դիմել գրավաճառներին։ 1—3

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ԴՐ. Ս. ՃԵՐՄԱՔԶԱՆԵԱՆ

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, ՀԱՍԱՆ-ՋԱԼԱԼԵԱՆԻ ԱՄԱՐԱՆՈՑՈՒՄ

84—105

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ

գրախանութում վաճառվում են՝

ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

հետեւեալ աշխատութիւնները.

ԷՎԵԼԻՆԱ . . . . . 50 կոպ.
Նոյնը թարգմ. ռուսերէն. . . 70 »
ԹՈՒՐՔԱՑ ՀԱՅԵՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ . . . 20 »
Նոյնը թարգմ. ռուսերէն. . . 25 »

Դիմել.—Книж. магаз. „Гуттенбергъ" д. Лалаева, Дворцовая, Галустяну։ 5—10

ՄԻ ՀԱՅ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ

Որ աւարտել է Թիֆլիսի մանկաբարձական դպրոցը և ունեցել է փորձառութիւն զանազան քաղաքներում, ԿԱՄԵՆՈՒՄ Է ՊԱՇՏՕՆ ՈՒՆԵՆԱԼ ԿՈՎԿԱՍԻ ԳԻՒՂԱՔԱՂԱՔՆԵՐԻՑ մէկում, օրինակ Կաղզւան, Ղարա-Քիլիսա, Դիլիջան, Շուլավէր և այլն։ Գիւղական համայնքութիւնները պայմանները թող հաղորդեն հետեւեալ հասցէին.

Астрахань, въ редакцію „Астраханскаго Вѣстника" М-те Шогакату.

(ե.չ.) 5—5

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԵՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ

Նախկին օրդինատոր «Ս. Պետերբուրգի Աչքաբուժական Հիւանդանոցի»

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

ընդունում է աչքի հիւանդութիւն ունեցողներին ամենայն օր.

Առաւօտեան ժամի 9-ին մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7

Հասցէն. Վելիամինօվսկայա փ. տ. № 8։

12—20

Լոյս տեսաւ
Ս. ԹԱՌԱՅԵԱՆՑԻ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ-ԻԴԷԱԼԻՍՏ

ՇԻԼԼԵՐ

Կենսագրական - բանաստեղծական աշխատութիւններ, բաղկացած 448 մեծադիր երեսներից, ընտիր թղթի վրա, 91 ցինկօգրաֆ-աւտօտիպ պատկերներով (չը հաշւելով զարդանկարները)։ Գինն է 3 րուբլի, մէկ փառահեղ կազմի մէջ՝ 4 ր., երկու կազմի մէջ՝ 5 ր.։ Ճանապարհածախս 60 կօպ.։ Առաջին հատորը այլ ևս չէ ծախվում։

Մամուլի տակ է նոյն հեղինակի

«ԹԱԳՆՎԱԾ ԿԱՅԾԵՐ»

դրաման

11 լուսանկար-պատկերներով

Բաժանորդագինն է 1 րուբլի։ Թէ գրքերի և և թէ բաժանորդագրութեան համար դիմել հայ գրավաճառներին։ 8—10

ԱՐՄԵԱՆՍԿԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՄԱՐ
ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
Սպասաւոր - խմբապետ

(դպրոցաւարտ),

որը նաև ուսումնարանում կունենայ դասեր հայոց լեզուից, երգեցողութիւնից (շաբաթական 20 դաս)։ Ռոճիկ 450 րուբլի։

Դիմել՝ Армянскъ, Тавр. губ. ктитору Г. Мазлумянцъ. 5—6

ԵՒՊԱՏՕՐԻԱՅԻ ծխական դպրոցի համար
ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Հրջանաւարտ Ներսիսեան դպրոցի, 400 րուբլի ռոճիկ և անեակ։ Ցանկացողները թող բարեհաճէն դիմել հետեւեալ հասցէով։

Евпаторія, ктитору П. Я. Сеферову.

22—25 Պօղոս Սէֆէրեան

ԲԺԻՇԿ
Պ. Մ. ԱՖՐԻԿԵԱՆ

հաստատեալ ի Վիէննա, կառաջնորդէ իւր անդամներին գալող հոկտեմբերին Թիֆլիսից աւստրիա՝ օպերացիաներ անելու համար։ Մանրամասն նամակով.

Dr. P. Afrikian. Wien. Langesgasse, 60.

10—10

SANTAL MIDY

ՊԱՐԻԶԻ ԴԵՂԱԳՈՐԾԻ
ՍԱՆՏԱԼ ՄԻԴԻ
ԹՈՅԼԷՏՐՎԱԾ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

Այս հաբերի մէջ պարունակված զուտ սանտալի էսսէնցիան բժիշկները խորհուրդ են տալիս գործածել անոթէի (գաղտնի հիւանդութիւնների) դէմ, կապայ-բալզամի և կուբեբայի փոխարէն։ Նա ներգործում է աւելի արագ, չէ յոգնեցնում ստամոքսը, ոչ մի հոտ չէ պատճառում և ոչնչացնում է փսխումն ու կոլիկը։

Կեղծիքներից խուսափելու համար պահանջեցէք, որ իւրաքանչիւր կապսուլի վրա սև տառերով դրոշմված կինէք։ MIDY

Վաճառվում Ռուսաստանի գլխաւոր դեղատներում

(5, 10, 15, 20 և 25) 28—60

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԼԷՕ
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Երկրորդ հատոր

(551+VIII երես, 13 պատկերով)

Բովանդակութիւն.—1) «Մշակի» առաջին տարիները (1872—1876).—«Նշանաւոր Շրջան» (1876—1878, Արեւելեան հարց, ռուս-թիւրքական պատերազմ)։

Այս հատորը կուղարկվի միայն այն բաժանորդներին, որոնք լիովին վճարել են իրանց բաժանորդագինը։ Մաս-մաս վճարող բաժանորդներին խնդրում ենք ուղարկել իրանց վրա մնացած մասը։

Երրորդ հատորը լոյս կը տեսնէ աշնանը։

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բաժանորդագինն է երեք հատորի համար 3 րուբլի, ճանապարհածախսով 4 րուբլի։ ԿԱԶՄԱԾ 4 րուբլի, ճանապարհածախսով 5 րուբլի 20 կոպ.

Հատորները առանձին-առանձին չեն ծախվի։ Բոլոր երեք հատորները լոյս տեսնելուց յետոյ, գինը կը բարձրացնվի։ Վերադիր վճարով և մաս-մաս բաժանորդագրութիւն չէ ընդունվում։

Թիֆլիսում բաժանորդ գրվել կարելի է. 1) Հեղինակի մօտ, «Մշակի» խմբագրատանը և 2) «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցում։

Օտար քաղաքացիները դիմում են. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ»։

ԲԱԳՈՒՈՒՄ բաժանորդ կարելի է գրվել պ. Գրիգոր Տէր-Յովհաննիսեանի մօտ, Ա. Ծատուրովի գրասենեակում և «Պրոմէթէուս» գրավաճառանոցում։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
„ՆԱԴԵԺԴԱ"

ծովային, գետային և ցամաքային ապահովագրութեան, ապրանքների տեղափոխութեան և գոյքերը կրակից ապահովագրելու համար։

ՀԻՄՆՎԱԾ Է 1847 ԹՈՒԻՆ

Հիմնական դրամագլուխը . . . . . 1,650,000 րուբլի
Պահեստի դրամագլուխը . . . . . 2,664,808 »

I. ԱԳՐԱՆՔՆԵՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.

Աւելի քան 300 գործակալութիւններ եւրոպական Ռուսաստանի, Կովկասի, Միջին Ասիայի, Սիբիրի եւ հեռաւոր Արեւելքի բոլոր նշանաւոր տեղերում, նոյնպէս եւ ներկայացուցիչներ արտասահմանի գլխաւոր քաղաքներում։

Տեղափոխութիւն ամեն տեսակ բեռների եւ իրերի, որոնց ընդունելութիւնը եւ յանձնումը կատարվում է թէ տանը եւ թէ պահեստներում ու խանութներում։

Ծանձնումն բեռների ուղարկողների կողմից առաջարկված պայմաններով (վերադիր վճարներ ի հաշիւ ուղարկողների, դրամի փոխադրութիւն (переводъ) բեռները յանձնելու տեղը հասցնելու համար եւ այլն)։

Փոխադրութիւն բեռների արտօնեալ պայմաններով ատացման տեղերում՝ ապահովագրած նրանց պահեստներում, որի համար շատ կէտերում կան ընդարձակ պահեստներ, յատկապէս բեռներ պահելու համար։

II. ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Սեփական մարդատար, ապրանքատար եւ ձգող շոգենաւեր, ծովային եւ գետային նաւեր (70 նաւ)։

Բեռնակիր եւ մարդատար նաւերի պարբերական հաղորդակցութիւն Վոլգա գետի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Ռիբինսկից մինչեւ Աստրախան, եւ Կասպից ծովի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Աստրախանից մինչեւ Պարսկաստանի ափերը։

Ամենաքնդարձակ պահեստներ Նիժնիում (սիբիրական նաւամատոյցի վրա), Աստրախանում, Բագւում եւ Կրասնովոդսկում։

Բեռները անընդհատ ուղարկելու համար ընկերութեան շոգենաւագնացութիւնը համաձայնութիւն է կապել երկաթուղիների հետ։ Այն ապրանքների տեղափոխութեան համար, որոնք ուղարկվում են Ռուսաստանից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Ռուսաստան, գոյութիւն ունի առանձին, բացառիկ ապրանքացուցակով, համաձայնութիւն Պարսկական ապահովագրական եւ տեղափոխութեան ընկերութեան հետ։

III. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ.

ա) Ապահովագրութիւն բեռների, որոնք տեղափոխվում են թէ ցամաքային և թէ ջրային ճանապարհներով (ծովերով և գետերով)։

բ) Ապահովագրութիւն կրակից ամեն տեսակ գոյքերի։

գ) Ապահովագրութիւն ամեն տեսակ դժբաղդ դէպքերից ճանապարհին ամեն տեսակ նաւերի, շոգենաւերի, առագաստանաւերի, վագոնների և վագոն-ցիստերնների։

դ) Ապահովագրութիւն թանգագին իրերի և արժէքաւոր թղթերի, որոնք ուղարկվում են փոստով, ցամաքային և ծովային ճանապարհներով, համաշխարհային փոստային դաշնակցութեան բոլոր կէտերի մէջ։

Ապահովագրութիւններ ընդունվում են ինչպէս վարչութեան, այնպէս էլ ամեն տեղ ընկերութեան բոլոր գործակալութիւնների մէջ։

Բացի տեղափոխութեան պարապող գործակալութիւններից, կրակից ապահովագրելու գործերով մասնաւորապէս զբաղվում են էլի աւելի 350 գործակալութիւններ։

Ս. Պետերբուրգի Նադեժդա ընկերութեան վարչութիւնը գտնվում է Ս. Պետերբուրգում, Ադմիրալտէյսկի պրոսպէկտի վրա, № 10-րորդ տանը։

Կոնտօրներ—ծովային շոգենաւագնացութեան համար՝ Բագւում, գետային շոգենաւագնացութեան համար՝ Նիժնի-Նովգորոդում։

Թիֆլիսի գործակալութիւնը—Դվորցովայա փողոցի վրա, վրաց ազնուականների տանը։ Տելեֆ. № 108

(ե. ռ. փ.) 106—120